

Paratuberkulos

Kontrollprogram för nötkreatur samt övervakning av nötkreatur, får/get och exotiska idisslare

Bakgrund

Sverige är fritt från paratuberkulos, en tarmsjukdom som annars är vanligt förekommande i stora delar av världen. Sjukdomen orsakas av bakterien *Mycobacterium avium* sp. *paratuberculosis* som drabbar nötkreatur, får och andra idisslare. Sjukdomsförloppet är smygande och det infekterade djuret sprider smitta under lång tid innan det utvecklar symptom såsom diarré och avmagring. Förutom djurlidande för sjukdomen med sig produktionsnedsättningar både i form av minskad tillväxt och minskad mjölkproduktion. När ett djur väl fått symtom leder sjukdomen till döden inom några månader och sjukdomen går inte att behandla. Det långsamma, osynliga sjukdomsförloppet före symptomdebut gör paratuberkulos till en komplicerad sjukdom då ett infekterat djur riskerar att sprida smittan under lång tid innan sjukdomen upptäcks. När de sjuka djuren upptäcks har smittspridningen i allmänhet gått så långt att en stor andel av djuren i besättningen är smittade.

Kontrollprogrammet för nötkreatur

1998 startades kontrollprogrammet för paratuberkulos upp efter ett omfattande smittspårnings- och bekämpningsarbete genomförts efter att sjukdomen upptäckts hos en importerad tjur. Syftet med kontrollprogrammet är att kunna erbjuda försäljning med paratuberkuloskontrollerade avelsdjur.

Gård & Djurhälsan är huvudman för kontrollprogrammet som har utvecklats efterhand och har varit treårigt sedan 2011. I besättningar som ansluts till programmet tas träckprover årligen i tre år och om proverna är negativa tilldelas besättningen först C-, sedan B- och tillslut A-status. Efter de första tre åren provtas sedan besättningarna via obduktion. Besättningar inom kontrollprogrammet kan endast köpa in djur från besättningar med motsvarande eller högre status. Detta gäller även vid inköp av djur från utlandet, vilket innebär att programmet minskar risken för att paratuberkulos åter ska introduceras till Sverige. Djurkontakterna kontrolleras genom att besättningarna årligen skickar in en djurägarförsäkran till huvudmannen. I djurägarförsäkran redovisas inköpta och sålda djur.

Övervakning paratuberkulos hos nötkreatur, får/get och exotiska idisslare

Övervakningen av paratuberkulos sker av praktiserande veterinärer som upptäcker misstänkta fall, genom obduktion och genom kontinuerlig information och utbildning

av slakteripersonal. Att övervaka paratuberkulos via obduktion är en mycket riktad övervakning då de djur som obduceras ofta är självdöda eller avlivade äldre djur, det vill säga den uttalade riskgruppen för att påvisa eventuell förekomst i landet. Obduktionerna är rikstäckande och nötkreatur och får över ett år undersöks genom odling av träck och inre organ.

Resultat

Anslutningsgraden till kontrollprogrammet för paratuberkulos är bra och programmet värderas högt av uppfödare av avelsdjur av köttras. Majoriteten av de 445 besättningarna anslutna till programmet 2019 har A –status.

Under 2019 undersöktes 203 djur via obduktion och samtliga analyser var negativa. Eftersom sannolikheten för att paratuberkulos förekommer i landet är mycket låg, men ger typiska förändringar på tarm och tarmlymfknutor, är löpande information och utbildning till personal som utför köttbesiktning viktig för att uppnå en effektiv övervakning av paratuberkulos.

Diskussion

Sverige har en unik situation när det gäller paratuberkulos där kontrollprogram och övervakning bidrar till att bevisa att vi inte har sjukdomen och för att behålla en paratuberkulosfri avelsbas i landet. Import av levande djur utgör den enskilt största risken för att introducera sjukdomen i Sverige och vår bedömning är att paratuberkulosprogrammet utgör ett viktigt skäl till att avelsdjur av köttras inte importeras i någon hög utsträckning. I samband med att EU:s nya djurhälsolag implementeras i Sverige blir övervakning och kontroll av paratuberkulos avgörande för att vi ska kunna motivera nationella regelverk för att förhindra introduktion av sjukdomen. Under 2019 har ett omfattande arbete pågått för att ta fram underlag för hur paratuberkulos ska övervakas och kontrolleras i Sverige framöver. Detta arbete har bland annat mynnat ut i två omfattande undersökningar av mjölk- och slaktnötbesättningar för att ge underlag för de nya föreskrifterna, se vidare under projektet Förstudie nytt kontrollprogram för paratuberkulos.